NAUJI PILKAPYNAI RYTŲ LIETUVOJE

Jonas BALČIŪNAS

Vėlyvą 2004 m. rudenį ir žiemos pradžioje KPC archeologai žvalgė du naujus Rytų Lietuvos pilkapynus: Švenčionių r. esantį Družilių (Pailgio) ir Šalčininkų r. Buikų (Kriokšlių) pilkapyną. Žvalgant pilkapynus buvo nustatytos jų teritorijos, GPS prietaisu užfiksuotos teritorijų ribų kampų ir pilkapių centrų koordinatės.

Družilių (Pailgio) pilkapynas (Švenčionių r., Magūnų sen.) yra maždaug už 1 km į Š–ŠR nuo Družilių–Magūnų kelio pervažos per Vilniaus–Turmanto geležinkelį, 750 m į Š nuo šio kelio, 200 m į V–ŠV nuo Ilgio ežero, 100 m į ŠV nuo žinomo Družilių pilkapyno (A 1068P) ir 70 m į PR nuo Vilniaus–Turmanto geležinkelio, Nemenčinės miškų urėdijos Magūnų girininkijos 181 kvartalo P–PV dalyje, Gulbinų miške.

Pilkapyne abipus aukštos įtampos elektros tiekimo linijos proskynos yra keturi pilkapiai, iš kurių trys, esantys į V nuo minėtos proskynos, išsidėstę Š–V kryptimi 8–10 m atstumu vienas nuo kito, o vienas yra atokiau, 30–35 m į R nuo kitų. Pilkapių sampilai yra maždaug 8 m, 9 m, 13 m bei 15 m skersmens ir atitinkamai apie 0,5–0,6 m (2), 1 m bei 1,5 m aukščio. Visų sampilų viršūs plokšti, dviejų didžiųjų pilkapių pagrindai apjuosti grioviais, o prie mažesniųjų irgi pastebimos juos juosusių griovių žymės. Vieno iš didesniųjų sampilų kraštas apardytas mineralizuojant aukštos įtampos elektros tiekimo linijos proskyną, du mažesnieji kiek sulėkštėję, jų viršūs lyg nežymiai įdubę, greičiausiai dėl čia seniau iškastų ir jau užslinkusių duobių. Pagal išvaizdą pilkapius galima datuoti I tūkst. antrąja puse – II tūkst. pradžia.

Pilkapyną surado ir archeologams parodė Nemenčinės miškų urėdijos Magūnų girininkijos girininkas Stefanas Semaška, ir anksčiau KPC archeologams parodęs keletą pilkapynų netoli Pabradės.

Buikų (Kriokšlių) pilkapynas (Šalčininkų r., Jašiūnų sen.) yra maždaug už 350 m į Š nuo Jašiūnų–Turgelių kelio sankirtos su keliu į Keidžius, 100 m į PR nuo Keidžių kelio tilto per Merkį, 50 m į R nuo šio kelio ir maždaug tokiu pat atstumu nuo Merkio kairiojo kranto, Šalčininkų miškų urėdijos Jašiūnų girininkijos miško 342 kvartalo ŠV dalyje.

Pilkapyne, išsidėsčiusiame netaisyklingo pavidalo pailgame V–ŠV–R–PR kryptimi plote ant Merkio pirmosios viršsalpinės terasos ir šalia jos esančios aukštumos pakraštyje, abipus nedidelės lėkštos raguvos suskaičiuoti dvidešimt keturi pilkapiai, išsidėstę nuo 1–2 iki 5–10 m ir net iki 20–25 m atstumu vienas nuo kito. Du maždaug 10 m atstumu vienas nuo kito išsidėstę pilkapiai yra pilkapyno V–PV dalyje, ant neaukšto pailgo gūbrelio tarp Merkio salpos ir jo buvusios senvagės, kiek atokiau (maždaug už 25 m) nuo kitų. Penki nelygia eile išsidėstę pilkapiai yra pilkapyno R–PR dalyje, aukštumos pakraštyje, į R–PR nuo nedidelės lėkštos raguvos, vos atokiau nuo kitų. Vienas pilkapis yra taip pat aukštumos pakraštyje, į R nuo šios raguvos, irgi kiek atokiau (apie 20 m) nuo kitų. Likusieji šešiolika pilkapių yra pilkapyno vidurinėje dalyje, ant Merkio pirmosios viršsalpinės terasos, aukštumos papėdėje ir jau minėtos raguvos žiotyse. Du pilkapiai pilkapyno V–ŠV dalyje yra apie 12 m

skersmens ir apie 0,8 m aukščio. Abiejų viršus plokščias. Vieno iš jų krašte matosi akmuo, greičiausiai priklausęs vainikui. Pilkapyno R–PR dalyje, aukštumoje esantys keli pilkapiai yra nuo 5 m iki 8–9 m skersmens ir nuo 0,6–0,7 m iki 1,5 m aukščio, pusrutulio pavidalo arba plokščiu viršumi, kai kurie kiek sulėkštėję ir deformuoti. Kito pilkapio, esančio į R nuo raguvos, sampilas yra maždaug 8 m skersmens ir 1,2 m aukščio, suploto pusrutulio pavidalo. Pilkapyno vidurinėje dalyje pilkapiai labai nevienodo dydžio ir pavidalo: raguvos žiotyse ir ties jomis esantys sampilai daugiausiai nedideli, nuo 4–5 m iki 7–8 m skersmens ir nuo 0,2–0,4 m iki 0,7–0,8 m aukščio, kūgio arba žemo suploto pusrutulio pavidalo, kai kurie sulėkštėję ir apardyti, vieno krašte matosi greičiausiai vainiko akmuo, o labiau į Š nuo raguvos žiočių esantys sampilai gerokai didesni – nuo 9,5 m iki 12–13 m, vienas net 15 m skersmens, nuo 1 m iki 1,2 m aukščio. Didžiausias buvo net apie 1,7 m aukščio. Visi piliakalniai plokščiu viršumi, du su griovių ir pailgų duobių žymėmis prie pagrindo, bent dviejų šlaituose pastebimi paskiri, greičiausiai vainikų akmenys, vieno viršuje matosi kelios senos duobės, matyt, iškastos lobių ieškotojų, o dviejų – po vieną didelę duobę (viena iš jų, iškasta didžiausio pilkapio sampile, yra 5–6 m skersmens ir per 1,5 m gylio). Pagal pilkapių išvaizdą šį pilkapyną greičiausiai galima datuoti I tūkst. viduriu – antrąja puse. Pilkapyną išaiškino ir KPC archeologams nurodė V. Šimėnas (VU).

NEW BARROW CEMETERIES IN EAST LITHUANIA

In 2004 KPC archaeologists surveyed 2 new barrow cemeteries in East Lithuania: Družiliai (Pailgis) located in Švenčionys Dist. and Buikos (Kriokšliai) in Šalčininkai Dist. The first, which contains 4 barrows of different sizes, dates to the 2nd half of the 1st millennium – beginning of the 2nd millennium, and the second, in which 20 barrows of various sizes and appearances were counted, can be dated to the middle to 2nd half of the 1st millennium. During the survey of the barrow cemeteries, their territories were established as well as, with the help of a GPS device, the co-ordinates of the corners of the territories' boundaries and the barrow centres.

NAUJI PILKAPIAI ŠVENČIONIŲ RAJONE

Jonas BALČIŪNAS

2006 m. rudenį KPC Archeologijos paveldo instituto darbuotojai lankė bei žvalgė kai kuriuos Švenčionių r. esančius jau žinomus ir naujus pilkapius. Žvalgant Magūnų seniūniją buvo aptiktas vienas naujas pilkapynas, du atskiri pilkapiai, vienas pilkapis buvo surastas greta jau žinomo pilkapio. Visus šiuos iki tol nežinomus pilkapius KPC archeologams parodė jau ir anksčiau ne kartą jiems talkinęs Pabradėje esančios Magūnų girininkijos girininkas Stefanas Semaška. Išvykos metu buvo nustatytos naujų pilkapynų bei dviejų atskirų pilkapių teritorijos ir patikslinta vieno pilkapio teritorija bei pavadinimas (jis pakeistas į pilkapyną). Visų šių objektų teritorijų ribų kampų ir pilkapių centrų koordi-